

KOKEMÄEN KANKAANTAUSTAN KYLÄSUUNNITELMA 2020

Kevätkoivuja

Kesäinen suo

Syksyn sateenkaari

Talvinen kylä

SISÄLLYSLUETTELO

Historiaa	sivu 1
Vuonna 2020	sivu 4
Vahvuuksia	sivu 5
Puutteita	sivu 5

HISTORIAA

Suppea kuvaus Kankaantaustan maantieteellisestä ja historiallisesta asemasta.

(Esko Pertola: Esitelmä Kankaantaustan Vapaa-aikakerhon juhlaan 1980-luvulla).

Kokemäellä on useitakin kulmakuntia, joiden nimityksen lähinnä tämän vuosisadan aikana on sanellut varsin luontevasti koulupiirijako. Läheskään aina ei tässä tule kysymykseen se kylä, jonka alueella koulu on rakennettu. Kylän mukaan on nimetty vain Tulkkilan, Peipohjan, Järilän, Kuurolan ja Kakkulaisten koulupiirit. Sen sijaan esimerkiksi Rajaojan, Haavasojan ja Korkeaajan koulupiirit ovat saaneet nimensä paikallisten maatilojen entisten torppien mukaan. Raition, Risten ja Sääksjärven koulujen nimet taas johtuvat vanhoista paikannimistä, jotka eivät ole koskaan olleet kylien nimiä. Tässä ei ole puututtu Kouvatsan alueen koulupiireihin, vaikka ne nykyisin Kokemäkeen kuuluvatkin.

Kankaantaustan kansakoulu on rakennettu vuonna 1909 Paistilan kylän Hyytin talosta ostetulle tonttialueelle. Saman kylän Kylä-Köönikän taloon kuuluneelle alueelle on rakennettu Rajaojan koulu vuonna 1924. Näistä esimerkeistä jo käy selville kyläjärjestelmän sekavuus Kokemäellä, varsinaisessa Paistilan kylässä kun ei ole minkäänlaista koulua!

Kankaantausta on saanut nimensä vanhan yksinäistalon mukaan. Alunperin se esiintyy asiakirjoissa kirjoitettuna muotoon ”Kangantaka”, myöhemmin nimi vakiintuu Kangas-Lauriksi. Yksinäistalot ovat hieman nuorempia kuin vanhat kyläkunnat, jotka ovat jo varhain sijoittuneet jokivarteen, sen molemmin puolin. Kuitenkin jo 1500-luvun loppupuolella silloiset veroluettelot ja myöskin

kirkolliset asiakirjat tuntevat kaikki Kokemäellä myöhempinäkin aikoina esiintyneet vanhat kantatalot. Näitä oli silloin kaikkiaan 286. Harjavallan alue kuului Kokemäkeen aina vuoteen 1868. Muita yksinäistaloja oli nykyisen Kankaantaustan alueella Ronkka ja Pukkala, joka myöhemmin oli pitkät ajat sotilasvirkatalo eli puustelli.

Johtuen erittäin vanhasta asutuksesta on kyläjärjestelmä Kokemäellä tunnetusti sekava. Tämä on aiheuttanut ja aiheuttaa edelleenkin ihmettelyä etenkin muualta muuttaneiden keskuudessa. Kun rautakaudelta – runsaat puolitoistatuhatta vuotta sitten – yhtäjaksoisesti kehittynyt asutus on alkujaan sijoittunut jokirannoille, ovat tästä etäämmällä olleet seudut tulleet asutuksen ja viljelyn piiriin jonkun verran myöhemmin. Myöskin on ollut havaittavissa, että vanhojen emäpitäjien rajaseudut ovat kautta aikain olleet harvemmin asuttuja. Kokemäki ja Huittinen ovat kumpikin vanhaa asutusta – jo kivikaudelta lähtien ja Kankaantaustan alue on näiden vanhojen suurpitäjien ikivanhan rajan tuntumassa.

Kun kylien vanhat asuma-alueet jokivarressa olivat jo varhaisessa vaiheessa ahtaita, syntyi sivummalle eräomistuksina niittuja ja kaskimaita. Huhta-sana juontaa alkunsa noilta ajoilta ja tarkoittaa se varsinaisen kylävainion ulkopuolelle raivattua viljelysmaata. Ahtautta kylissä aiheutti ennen muuta se, että kaikki vähänkin viljelykseen soveltuva maa raivattiin pelloksi jokivarsilla viimeistään jo keskiajan lopulla. Heinät tehtiin yksinomaan luonnonniituilta ja vesijättömailta. Näin ollen jouduttiin niittuja raivaamaan hyvinkin kauaksi kylistä. Näin on syntynyt niitä vielä nytkin ihmetystä herättäviä erillisomistuksia kantakylille, joita Kankaantaustan alueellakin on ollut lähes kymmenkunnasta kylästä. Matkaa kantakyliin on täältä jopa toistakymmentä kilometriä. Seuraavat kylät, tai niiden osat kuuluvat Kankaantaustan alueeseen: Kankaantausta, Ronkka, Pukkala, Kiettare, Ylistaro, Paistila, Hassala, Herttoola, Rudanko, Pälpälä, Harola ja Vallila, vieläpä etäisten metsäsarkojen osalta Kuittilo ja Sonnilakin. Jokirannassa lisäksi vanhaan Huittisten omistukseen on kuulunut osia Kirkonkylän ja Lauhan alueista.

Kaikki edellä mainitut Kokemäen kylät ovat vuosisatoja kuuluneet Ylistaron jakokuntaan. Ennen isoa jakoa oli metsän käyttö vapaata ja yhteistä jakokunnan sisällä. Isojako alkoi Ylistaron jakokunnassa vuonna 1772. Silloin jaettiin sarkajakoiset vainiot ja kullekin talolle tuli manttaalimäärän edellyttämä määrä metsää. Siltä ajalta ovat ne vanhimmat sammaskivet, joita vieläkin seisoo vanhojen kantatalojen metsäsarkojen kulmissa. Halkomisia ja lohkomisia tosin on tehty myöhemminkin paljonkin. Myöskin ikimuistoisista ajoista periytyneet niittuomistukset säilyivät suurelta osilta vielä isonjaon jälkeisiin aikoihin ja niin on ollut vielä tällä vuosisadalla esimerkiksi Hassalalla, Herttoolalla, kahdeksi jaetulla Pälpäällä ja Harolan taloilla melko laajojakin palstoja eri puolilla Kankaantaustaa, vaikka kantatalot olivat kaukana jokivarressa monisatavuotisilla seisomapaikoillaan. Myöhemmin on tehty parikin isonjaon täydennystä – vuosina 1858 ja 1908 – ja niiden seurauksena muun muassa ennen Pälpälään kuulunut Ripinperän torppa tuli siirtymään Harolan Hurun alaiseksi.

Viime vuosina on Kankaantausta ja sen ohessa koko Kokemäki saanut kuuluisuutta erittäin rikkaan esikampakeraamisen asuinpaikan esille tulosta. Tämä edustaa rikkainta yhtenäistä kivikauden

asuinpaikkaa, mitä Suomen esihistorian tutkimus tähän mennessä tuntee. Alue on alustavan tutkimuksen mukaan lähes parin kilometrin pituinen. Uhanalaisin kohta on saatu lähes kokonaan tutkituksi ja jatkotoimet ovat lähinnä Museoviraston toimenpiteiden varassa. Valtaosa alueesta on toistaiseksi metsän peitossa ja näin ollen sen säilyvyys pitkällekin tulevaisuuteen on suhteellisen turvattu. Maanomistajat ovat saaneet tiedotteen alueesta Museoviraston kautta. Esiin saadun melkoisen runsaan löytömaterialin lähempi tieteellinen tutkimus on käynnissä Turun Yliopistossa. Vasta sen päätyttyä pystytään sanomaan tutkittavan alueen kokonaismerkitys.

Muualtakin Kankaantaustan alueelta on eri aikoina tehty huomattaviakin muinaislöytöjä. Pastori J. A. Lindström oli vuonna 1859 pitäessään lukukinkereitä Ronkan talossa saanut lähinaapureilta kymmenkunta kivikauden esinettä, jotka hän sittemmin toimitti Kansallismuseoon. Pukalan talon länsipuolisilta metsänreuna-alueilta on löytynyt useita kiviesineitä. Maanviljelijä Viljo Roukka luovutti Kokemäen Maatalousmuseoon 1960-luvulla kolme tuohipunoksen sisällä olevaa verkompainoina käytettyä kiveä. Ne olivat löytyneet Kravin uoman varrelta aivan vanhan Ronkan sillan itäpuolelta. Ne olivat todistuksena kalastuksesta sillä paikalla yli tuhat vuotta aikaisemmin! Maanviljelijä Sulo Hakala on luovuttanut niinkään paikalliseen museoon kaksi kivialttaa, jotka ovat löytyneet koulun läheisyydestä. Maanviljelijä Niilo Huhtanen, s. 1904, on jo koulupoikana löytänyt useita kivikauden esineitä, jotka hän luovutti silloiselle opettajalleen. Hänen isoisänsä torppari J. Ojala oli kätkenyt kauniin kivikirveen taikaesineenä riihen kiukaaseen. Näin teki ennen varmasti moni muukin kansanmies. Uskottiin näet yleisesti, että kivikirves tai -taltta oli ukkosen vaaja, joka salaman iskiessä tuli pilvistä ja teki tuhoja. Näitä etsittiin ja käytettiin erilaisissa taikomisissa, hienonnettiin jauhoksi ja käytettiin parannustarkoituksiin muihin aineisiin, kuten tervaan, viinaan tai petoeläimen rasvaan sekoitettuna. Edellä kerrotun laajan kivistisen asuinpaikan toteamiseen vaikuttivat ratkaisevasti myöskin veljesten Pekka ja Esko Ketolan jo varhain tekemät löydöt ja maastohavainnot.

Luonnonmuodostuksen puolesta on Kankaantaustan alue yleensäkin erikoislaatuinen sikäli, että täällä vaihtelevat maisemanäkymät huomattavasti enemmän, kuin Kokemäen tai Huittisten keskeisimmillä alueilla. Täällä vuorottelevat korkeat kangasharjanteet ja laajat suoalueet. On jokivarsinäkymiä ja paikoin jopa jyrkkiä kallionseinämiäkin. Viljelyalueet ovat pienempialaisia ja monesti peittyvät metsäniemekkeiden taakse. Juhlavista kangasharjuista ovat korkeimmat hävinneet aivan äskettäin. Ronkan kankaan korkeinta kohtaa – 82,7 metriä meren pinnasta – ei enää ole! Nykypäivän soranajo käy suurissa mittasuhteissa. Samoin hävisi 25 vuotta sitten juhlava Laurin ahde, joka aikaisemmin oli vanhan maantien liikenteellisesti vaikein kohta, vallankin liukkailla keleillä. Tämä ahde ja sen jatkeena Kupille (Kaikkoselle) päin ollut harjanne ajettiin tuhansina ja taas tuhansina kuutioina Pori-Helsinki valtatie penkereeksi. Kuitenkin ovat maaston korkeuserot Kankaantaustan alueella vieläkin huomattavia – 30 metrin heitto lyhyilläkin välimatkoilla on vallan tavallinen.

Vanhat paikannimet kertovat vanhasta asutuksesta – täällä niin kuin muuallakin. Ronkka talonnimenä on ikivanha ja juontaa alkunsa jo esihistorialliselta ajalta. Onhan muinaistarustossa Ronkateus, joka on tulkittu rukiin jumalaksi. Ronkan talon mukaan on sitten nimitetty koko

kangasharjanne, jonka korkeinta kohtaa seurailleen vanha maantie on muodostunut varhaiskeskiaikaisesta ratsupolusta. Ronkan talossa oli kestikievari pitkät ajat tämän tärkeän postitien yhtenä etappina. Tältä ajalta on vanha sanonto: ”Ko pääsis tästä Ronkalle yäks!” – ”Huutaa ninko Ronkan sonni”, on toinen vanha hokema. ”Ko Ronkan sillan ylitte astuu, nin elämän tapas saa muuttaa”, tiesi Leinin Fransu aikanansa.

Muita vanhoja, harvinaisia ja erikoisia paikannimiä alueella ovat muun muassa Ailus, johon liittyy laivatarina, Santerin törmä, johon liittyy karmea kertomus vuodelta 1808. On Kravin mielenkiintoinen historia, Halkivaha, Ripinperä, Myllyoja, Tuulensuu, Karhun laaka, Lihaniittu, Siikeli, Pietilän kivi karhun jälkineen, ja monta muuta. Mutta näistä toisella kerralla enemmän! (Tervehtien: Esko Pertola)

VUONNA 2020

Kankaantausta sijaitsee Kokemäen ja Huittisten rajalla valtatie kahden ja Puurijärvi-Isosuon kansallispuiston välimaastossa. Aluetta halkoo Kokemäenjoki, jossa sijaitsee suuri Kiettareen saari juuri Kankaantaustan kohdalla. Paljolti umpeen kasvanut ja perkaustaan odottava Kravin kanava halkoo aluetta vanhan harjun länsipuolella.

Kankaantaustan alueelle on vedetty vesijohto vuonna 1996 ja laajakaistaa varten valokuitukaapeli vuonna 2015. Jokaisessa kiinteistössä on oma jätevesijärjestelmänsä.

Alueella toimii maanrakennusyrittäjiä, puutarha-alan yritys, puutyö- ja rakennusalan yrittäjiä, kesämökkien vuokrausta ja broilerhautomo. Maatalousalan yrittäjät antavat oman panoksensa suomalaisten ruoantuotannossa. Metsänomistajien hyvä metsänhoito auttaa hiilinielujen kasvattamisessa. Pihattonavetassa kasvatettavan lypsykarjan tarvitsemat nurmialueet toimivat myös hyvinä hiilinieluinä.

Alueella ei ole ollut ruokakauppoja sitten viime vuosisadan. Suuri menetys oli kyläkoulun lopettaminen 2004-2005. Koulurakennukset ovat tällä hetkellä yksityisomistuksessa. Alueen rakennuskanta on pääosin vanhaa. Rakennusten arvo on kaiken tämän myötä romahtanut tuntuvasti.

Uusia ihmisiä on vaikea saada mukaan kylän toimintaan. Väestö on suurelta osin eläkeikäistä ja vanhusten palveluja pitäisikin tuoda alueelle välittömästi, jotta ihmiset saisivat elää omassa tutussa kodissaan mahdollisimman pitkään.

Kankaantaustan Vapaa-aikakerho ry on perustettu 1980. Alueella toimii aktiivisesti 1938 perustettu Metsästysseura Teljo Ry.

VAHVUUKSIA	HYÖDYNTÄMINEN
Kansallispuisto	Pitkospuiden rakentaminen poikki Ronkansuon
Joki ja sen kosket	Kalastus ja retkiveneily
Valtatie 2	Kylän tavoittaa helposti
Kaupungin vesijohto 1996	Raikas vesi joka kotiin
Kaupungin valokuitukaapeli 2015	Maailmanluokan yhteydet
Sertifioidusti hoidetut metsät	Hoidettu metsä on myös hiilinielu
Luonnonmukainen maanviljely	Terveellisempi ruoka ja faunan laaja kirjo
Maidontuotanto pihattonavetassa	Vapaat lehmät ja nurmipeltojen hiilinielu
Kravin kanava	Odottaa perkaustaan virkistyskäyttöön

PUUTTEITA	KORJAUSEHDOTUKSIA
Kauppoja ei ole	Kauppojen oma henkilökuljetus
Kyläkoulu lopetettiin	Tätä ei voi enää korjata
Julkinen liikenne	Tilataksit linja-autojen tilalle
Vanhusten palvelukeskus	Tontin osoittaminen kylältä